STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 10109

DOS LID FUN SHOLEM

Yitshak Elhanan Rontsh

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דאָס ליד פון שלום

.1

מיין נאָמען איז מענטש.
ווי מאָדנע ס'איז דער קלאַנג פון וואָרט
און פרעמדער נאָך זיין מיין,
און שווער איז צו פאַרשטיין,
אַז מענטש מיט מאָרד זיך פּאָרט.

עס זינגט דער פויגל שלום-ליד,
די גרילן זינגען מיט אים מיט;
דער גרינער בוים ביים פענצטער בליט,
עס שטראַלט די זון מיט שלוה, פריד.

עס ציען וועלדער זיך אין מיילן —
זיי זיינען שלום-זיילן.
דער באַרג שטרעקט זיינע אָרעמס אויס,
דער טייך באַרואיקט אין זיין שוים.
די חיה-רעה שוין פאַרשווינדט.
איך בין דער האַר און אַלץ מיר דינט.
דאָס וואָרט מיינס גילט
אין וועלט, פאַרוויסט און ווילד.
פון גוטסקייט קניט פאַר מיר די ערד,
נאָר איך — איך זינג פון שווערד.

.2

מיין נאָמען איז מענטש.
דאָס וואָרט פאַרשעמט,
דאָס וואָרט פאַרקלעמט.
דאָך שטאָלץ בין איך און שיין איז מיין געשטאַלט.

נאָר באַלד באַפאַלט
מיך אימה פונעם סוף.
געאַנקערט האָט אין פּאָרט
דער קאַפּיטאַן פון מאָרד.

איך האָב אַריינגעקוקט אין שפּיגל
און ס׳האָט פאַרגליווערט מיך דאָס בייז.
עס האָט אַ קריגער־זיגער
געבעטן מיך: „דערלייז!״
איך וויל ניט זיין מער קין (קאַיען);
כ׳וויל אָנהויבן פון ישעיה׳ן.
נעם צו די שווערד,
וואָס נידערט, שווערט.
כ׳וויל זיין פאַרוועבט
מיט אַלץ וואָס לעבט.
זאָל קין־צייכן ווערן אָפּגעריבן,
איך וויל אין מענטשן זיך פאַרליבן.
און ווי אַ היים־באַגערטע פּאָר,
איך וויל זיך צערטלען מיט מיין דור.

.3

ניט שאַנד
באַדעקן וועט מיין האַנט;
ניט ליגן
איז מיין געצייג;
ניט רויב
וועט זיין מיין לויב.
איך וואַקס און בלי
און צי
חיונה פונעם ליכט.

איך האָב די לעבנס־פרייד באַפרוכפּערט און פאַרמערט.
איך בין די טאַטע־מאַמע פון דער ערד.

ווער קאָן זיך שטעלן מיר אין וועג
צום זין פון מיינע נייע טעג?
ווער איז דער שטער
צו מיין פאַרמער
פון פרייד און פריד?
איך זינג אַ ליד
פון זון און זעט.
ווער וועט
זיך שטעלן קעגן מיינע שבע ברכות?
די נייע וואָך איז
יום־טוב גאָר.
עס הילכט מיין דור
מיט שפע־שאַל.
עס איז מיין לעבן — קאַרניוואַל.

כ׳וויל זיין באַנייער
פון נאָמען מענטש.
אין טויזנט וואַסערן
זיך וואַשן, טובלען.
די הענט אומשולדיקע
באַווייזן וועלט.
איך האָב גערייניקט זיך,
איך האָב גע׳בודק׳ט זיך.
איך שאַף און בוי,
איך העלף און בענטש.
מיין נאָמען איז
מענטש.

דער שונא — דער פריינט

איך זע אים, דעם שונא, מיין שכן, אין אָרעמע קליידער;
ער פּויקט אוים די רייד פון פאַרפירער, פון פאַלשקייט כסדר.
ער ווייסט נישט, אַז אים טוט פאַרטויבן די אייגענע פּויק;
ער טאַפּט ווי אַ בלינדער און גרעסער ווערט בעלמע אויף אויג.

ניט אַנדערש — ער וויל מיך דערשלאָגן, פון פיינטשאַפט צעדרויבן;
אַ שיכורער, וויל ער צעשטערן מיין אמת, מיין גלויבן.
עס רייצט דער פאַרפירער: „פּויק העכער און העכער, ס'איז גוט!"
מיין שכן זיך וואַקלט: פאַרוואַסערט געוואָרן זיין בלוט.

ווי קויל ווערט אין אויוון פאַרצערט פון די אייגענע פלאַמען,
ווי ס'רייסן זיך צווייגן צעווינטיקטע קעגן די שטאַמען, —
אַזוי וועט מיין שכן פון זעצן אַוועקפאַלן דערשעפּט,
אַזוי וועט ער ליגן — פאַרשמאַכט, ווי דערשלאָגן פון קלעפּ.

געפאַר פונעם אומקום וועט ניכטערן אים און באַזינען,
ערשט דאַן וועט ער שטרעקן די אָרעמס, מיך וועלן געפינען;
ערשט דאַן וועט ער זען, אַז זיין שכן געוועזן איז געטריי,
עס האָט אים דער פעלשער פאַריאָכט דאָך, — מיט מיר ווערט ער פרי

און אויפשטיין וועט ער אַ דערוואַכטער פון ברויזיקן צאָרן,
און מאָנען אַ חשבון פאַר זיינע פאַרלאָרענע יאָרן;
און שטעלן זיך וועט ער מיט מיר קעגן אמתן פיינט,
דערפילן דעם נעכטן גענאַרטן, דערקענען דעם היינט.

און שפּאַנען מיר וועלן צוזאַמען אויף שונא וואָס לויערט,
און שטורמען די פעסטונג פון ליגן, פון רויבער די מויער.

אָ, שכן, מיין אָרעמער שכן, פאַרשיכורט, גענאַרט, —
דער אמת, דער ליכטיקער, קלאָרער, אויף שוועל דיינער וואַרט.

אַ ליד דאַרף זיין אַ פריינט

.1

ווי ליב ס׳איז וואַרעמקייט פון אייגן לייב,
ווי ס׳איז דיר טריי דיין רעכטע האַנט, —
אַזוי דאַרף זיין דאָס וואָרט, וואָס דיכטער שרייבט,
דאָס וואָרט פון יחוסדיקן שטאַנד.

ווי פריש און פריילעך איז דער פויגל־רוף
אויף דינעם צווייג אין חודש מאַי!
ער פילט מיט יוגנט אָן דיין מידן גוף,
ער זינגט צו דיר דאָך אויפדאָסניי.

דאָס ליד פון דיכטער איז אַ טרייער פריינט,
אין שעה פון צווייפל און פון נויט.
עס איז דאָס ליכט וואָס אויפן טורעם שיינט,
עס איז דער שפּראָץ אויף מאָרגנרויט.

.2

ניין, ניט גלויב, אַז ליד איז א ו י ס ע ר דיר,
אַז ליד איז שלייער פון אַ ו ו י י ט.
ווער האָט אָפּגעשטויסן חברשאַפט פון ליד?
ווער האָט פאַרהאַקט פאַר וואָרט די טיר?

ניין, דעם דיכטערס ליד איז אַ באַגלייטער
אויף לעבנס־וועג, אין אַלע טעג.
דאָס ליד איז וואַרעם, ווי דיין בלוט,
דאָס ליד איז רויט און ריטמיש, ווי דיין בלוט.

דאָס ליד דאַרף זיין מיט דיר אויף „דו״,
זיין אָנפאַרטרויט און גרייט פאַר דיר.

דאָס ליד דאַרף זיין אַ פּאַנצער קעגן פיינט,
דאָס ליד דאַרף זיין אַ פריינט.

.3

אָ, דיכטער, וואו ביסטו געווען אין שווערער צייט?
איז ליד געווען געוויסן פון דיין דור?
איז ליד געוועזן וועכטער ביי זיין זייט?
ביסטו געווען דער טאָן-געבער אין כאָר?

איז ליד אַרויסגעקומען פון דיין קעל?
און טיפער נאָך — פון הייסן בלוט?
פון פויסט געביילט? פון אויגן העל?
וואָס טוט דיין וואָרט? דיין ליד וואָס טוט?

אין וואָלקנדיקע טעג — דיין ליד עס שיינט?
אין שוואַרצע נעכט — דיין ליד איז גלי?
אַ ליד דאַרף זיין אַ פריינט, אַ פריינט.
אַ ליד דאַרף זיין אינטים מיט דיר.

שפיטאָל

אויב די וועלט איז אַ שפּיטאָל,
דאַן וויל איך זיין אַ קראַנקן־וועכטער.
א ו י ף זיין נעכט,
וואַשן וואונדן,
טיילן טרייסט
און געבן גלעטן.
כ׳וויל ניט אַנטלויפן
פון גסיסה־פּיין;
כ׳וויל העלפן ראַנגלען זיך
מיט שונא־טויט.
כ׳שוועכ געטריישאַפט צום חולה,
כ׳פריי זיך מיט זיין גענעזן,
כ׳פאַרלאָז אים ניט
ביים איינזאַמען סוף.

אויב די וועלט איז אַ שפּיטאָל,
דאַן טרייסל איך זיך ניט אָפּ
פון זיינע שלעכטע ריחות;
כ׳גיי אים ניט פאַרביי,
ווי אַ זאַטער פרעמדער.
דער חולה ווערט מיר נאָענט,
דער שלאָפער וועט אין מיר
אַן אָנשפאַר געפינען.
כ׳גיי אַריין אין קראַנקן־צימער,
ווי אין מיין אייגן הויז.
כ׳פאַרשטאָפּ ניט אויער פאַרן יאָמער,
כ׳נעם פאַר ליב דאָס בייזע וואָרט,
כ׳דערשרעק זיך ניט
פאַר טויטן־מאַסקע.
אויב די וועלט איז אַ שפּיטאָל,
בין איך דער אויפפאַסער און דער אָנזאָגער,
בין איך דער חולה און דער רופא.

ז י נ ג

עפּעס איז אין מיר אַנטשטילט געוואָרן.
ניט די יאָרן
האָבן מיך, ווי ווענט,
אַרומגערינגלט;
ניט פאַרלענדט
האָבן מיך באַצווינגער;
ניט דערשראָקן האָט די שטראָף
פון גאַלאָפּירנדיקן סוף.

ס׳האָט מיר ניט געפעלט
מיין ווינקל אין דער וועלט;
ס׳האָט מיך אָפּט געבענטשט
מיין שכן־מענטש.

דאָך איז אַלץ אין מיר געוועזן הויל,
ווי ס׳קאַלטע מויל
פון אויסגעלאָשענעם אויוון;
ווי גרויע וואָך נאָך די יום־טובים.

וואָס פעלט, נשמה מיינע, זאָג?
די טריקעניש אין זיך ניט טראָג.

איך בין געווען געפּלעפט.
עס טרעפט:
דאָס ליכטעלע גייט אויס
און ס׳ווערט אַ פינצטערניש גאָר גרויס.

איך האָב זיך איינגעהערט צום אינערלעכן שטומען,
איך האָב דעם ענטפער גלייך באַנומען.

ס'האָט אויפגעהערט אין מיר פון לאַנג
צו זינגען אַ געזאַנג.
נאָר ווען פאַרצויגן
כ'האָב אַ ניגון,
האָבן אויגן
געלויכטן ווי ביי זיגער.

ווען עס בלאָזט אין דיר אַ קעלט
פון דער קאַלטער, קאַלטער וועלט;
דאַן,
וואַרעם אָן זיך מיט געזאַנג;
ווען דו פאַלסט אַוועק אַ מידער,
שעפּ זיך אָן מיט נייע לידער.
וועט דיר ווערן גוט און גרינג.
זינג, זינג, זינג!

רייד פון ליכטיקן פרימאָרגן

גאַס האָט מיך אַרומגעפּאַנצערט,
טירן פון מיין „איך" פאַרריגלט,
ברויז און ברום — מיין קעל פאַרזיגלט,
אייגן הויז איז ווי אַ קאַרצער.

וואַנדער איך אַוועק אין טאָלן,
אין די אָרעמס פון די וועגן;
צוואָגן מיך די קאַלטע רעגנס,
שטורעמס ווילן מיך צעמאָלן.

לויף איך, לויף איך, וויל אַנטרינען
פון דעם אייגענעם געוויטער,
פונעם אינערלעכן שפּליטער,
פון דעם זשוזשען ווי פון בינען.

אין אַ טאָג אַזאַ אַ בלינדן,
ווען איך ווער אין צוויי צעשפּאָלטן,
ווי עס וואָלט מיך ווער פאַרשאָלטן,
ווי עס וואָלט מיך ווער צעפּלינדערט —

הער איך שאַל פון קלאָרן האָרן,
קלינגט און דרינגט אַריין אין אויער:
„מענטש, גענוג זיך שוין באַדויערט —
האָסט דיין שרעק דאָ אָנגעוואָרן."

אין אַ טאָג אַזאַ אַ לאַנגן,
ווי מיט פּויקן נעמען קראַכן
מיינע ספקות און ס'דערוואַכן
רייד, ווי רייפע זומער-זאַנגען —

רייד אין טיפעניש פאַרבאָרגן,
רייד פאַרוואָרצלטע אין באָדן,
רייד מיט גוטסקייט אָנגעלאָדן,
רייד פון ליכטיקן פרימאָרגן.

און נאָכאַמאָל

און נאָכאַמאָל זאָל ווערן קלאָר
פֿאַר דיר דאָס פּשוט וואָרט:
ניט זיין זאָל מער ביי דיר אין האַרץ
פֿאַר פּיין און ווי קיין אָרט.

ווי עס שלאָגט דער בויערער אָן,
דורך שיכטן פֿעלז און ליים,
אַ וואַסער־אָדער אין דער ערד,
וואָס פֿליסט זיך שטיל, געהיים —

אַזוי געפֿינען וועסטו אויך
אין טיפֿעניש, אין דיר, —
דאָס וואָרט דאָס קלאָרע, לויטערע,
וואָס וואַרט אויף דיין באַריר.

ווען טרוקן ווערט דיין אויבערפֿלאַך,
פֿאַרלירסט פֿון זיין דעם זין, —
דאַן גלויב אין אוצר אייגענעם,
דו זוך נאָר און געפֿין.

איך קוק אויף בערג אַרומיקע,
וואו ס'רונדיקט זיך אַ וואַלד;
די ביימער גרינען שטאָלצער נאָך,
ווען ס'ווערט דער אָוונט קאַלט.

איך קוק אויף טאָל, וואָס שאָטנט זיך,
ווען זון ניטאָ איז מער;

ער ווערט דאַן ווי אַ סאַמעט גלאַט
און האַרטער ווערט זייַן ערד.

איך בליק אַרייַן אין פּנים דייַן —
אין אויג ניטאָ די שרעק;
פאַרגאַנגען זייַנען ווייען אויך,
די פינצטערניש אַוועק.

ווייל האָסט פאַרנומען רייפע רייד,
די רייד פון קלאָרן זין:
פאַרליר קיין רגע ניט אין פּיין —
דאָס קרעכצן איז אַ זינד.

די ערד

אַט ליגט זי אויסגעשפּרייט, אַ באַלעבאַטישע, די קלוגע ערד,
די גוטע, פעטע מומע, מיטן ברייטן פאַרטוך פון כל טוב.
מען מיינט — זי שטומט, זי האָט ניט וואָס צו זאָגן אין איר לאַנגוויל,
נאָר אויב זי שווייגט, איז דאָס פון חכמה און פון טיפזין,
ווי ס׳שווייגט אַמאָל אַן איינשטיין און אַ גאון, זאַט מיט יאָרן.

דו הער זיך אָקאָרשט איין צו כלומרשט שטילער, תמ׳עוואַטער ערד
און נייג דיין גיריק אויער אָן צום פול־געפּאַקטן, שווערן גוף;
און ווער דערשטוינט פון ריזלדיקן ברויז, פון פּראַצעדיקן שוויס,
פון וועלטן וואָס באַגינען, שטערבן און פאַרגייען אומבאַמערקט;
פון לאַך און וויין, פון פרייד און פּיין, פון בוי און שטער, פון שטילן רעש.

ווי מעכטיק טומלדיק און פילבאַר ס׳איז דער גוף פון ערד!
נאָר טיפער איז דער אָפּקלאַנג אין איר שטומער, שטאַרער זעל.
זי איז נשמהדיק, די ערד, און לעקט די וואונדן שטיל.
און ווי די קלוגע אַלטע מומע, איז איר צער פאַרהוילט;
און ווי אַ בראַווער חולה, שווייגט אין אַנגסטן האַרץ פון ערד.

רואיק און געלאַסן ליגט די גוטע אַלטע ערד,
נאָר יונג איז זי אין קראַפט און האַפט און פעסט איז איר געשטעל.
זי שווייגט, די ערד, און קוקט אַרויף, ווייל סודות זי פאַרבאָרגט,
ווייל קלוג איז זי, דער גרייז, און ווייסט באַשייד פון לעבנס־וועג.

געשאָרן פעלד

ווי רואיק איז דער רויש פון נידעריקע פלאַנצן:
דער ברוינער זאַנג, די הויכע גראָז, די פולע בלום.
אָט האָבן זיי, אין ווינט, געוויגט זיך, ווי צום טאַנצן,
און אָט קומט אָן דער סוף, די קאָסע זיי אַנטשטומט.

עס גורט די לענדן אָן דער פּאַרמער טאָם צום הייען,
שפּאַנט איין אין שנייד-מאַשין די שווערע סוסים צוויי;
עס שרפּ׳ט היץ, נאָר אין געדאַנק ער זעט די שנייען;
ער פילט דעם שייער אָן מיט שמעקנדיקן היי.

„גיד-אָפּ" און „האָי" און ס׳ליגן זאַנגען, ווי די מתים;
אַ ריזיקער בית-עולם איז געשאָרן פעלד.
דאָס זיינען ניט קיין יידן-קדושים אין טליתים —
מיט חסד און מיט רחמים פול איז גראָזן וועלט.

דער טויט וואָס קומט אַראָפּ אויף לאָנקע — ניט באַשעדיקט;
ער אכזר׳ט ניט, ווי מענטש פון דער אַטאָמען-צייט.
דער טויט אויף בלום און בוים איז יושרדיק און גנעדיק,
ער קומט ניט אומגעריכט, — ער מאַכט באַקאַנט דעם בייט.

און ס׳דוכט זיך אָפּט: ניטאָ קיין טויט אויף גרינע לאָנען;
אויף פעלז און באַרג, אויף טאָל און פלאַך ניטאָ קיין מאָרד.
עס יאָמערן די פעלדער בלויז וואו זעלנער שפּאַנען,
עס וויינט אין מיר געדעכעניש פון „גוטן אָרט".

פאַר וועמען?

אומענדלעך פעלד מיט בלימעלעך פון ליכטיקע קאָלירן,
וואו ס׳זינגט אַ ליד די בין און ס׳טאַנצט גראַציעז דער שמעטערלינג
און צווישן גראָזן, אונטער בלעטלעך, יאַגעדעס זיך צירן
און ליגן איינגענורעטע און שעמען זיך און שעמען —
פאַר וועמען דען, פאַר וועמען?

דו גייסט, ווי קעגן כוואַליעס; ס׳נייגן זיך די שטאָלצע זאַנגען,
און אַראָמאַט פון בליענדיקן יונגען לעבן אָטעמט היים,
און זאָרגלאָז איז דאָס פעלד און ס׳ציען צויבער־קלאַנגען
דיך צו און ווערסט ניט מיד זיי צו פאַרנעמען —
און וועמען רופן זיי דען, וועמען?

עס ליגט אין מיטן פעלד, אַן איינזאַמער, אַ שטיין אַ גלאַטער;
עס שטייט פאַרבענקט אין מיטן פעלד אַן אַלטער בוים.
עס זינגען זאַנגען, בלומען, פליגעלעך, אַ ליד פון זאַטקייט.
ווער קאָן דען אויסרעכענען פון אַלע בליעכצן די נעמען?
פאַר וועמען זינגען זיי, פאַר וועמען?

דו שטעלסט זיך פלוצלינג אָפּ און וואונדערסט זיך און וואונדערסט:
פאַרלאָזן איז דאָס פעלד, פון מענטשן ניט באַרירט —
און דאָך איז אַלץ פאַרענדיקט דאָ, פאַררונדיקט.
און הייבסט אַליין זיך אָן פאַר קרייטעכצער צו שעמען.
זיי פרעגן דיך: פאַר וועמען בליען מיר, פאַר וועמען?

דאָס גליק פֿון דער קו

אַ גאַנצע נאַכט געקלונגען האָט דאָס גלעקל אויף דער פּאַשע,
פֿאַרומשפּאַצירט האָט עלטסטע קו, מיט סטאַדע איבער פֿעלד.
די הויכע בערג האָט, ווי אַ מאַמע, רו פֿאַרוויגט, געלאַשטשעט,
און ס'האָט דער פֿינקלדיקער ווייסער הימל אָנגעקוועלט.

נאָר מיך האָט וועלט פֿון אַלע אירע קינדער אויסגעקליבן
צו זיין דער קרבן פֿון איר ווילדן צאָרן און איר האָס.
און ווידער זע איך ווי מען פּייניקט אייגענע און ליבע,
און ווידער גייט דער פֿרעמדער פֿיינט אַ טאַנץ פֿון משוגעת.

פֿאַרוואָס איז מיר דעם איינציקן ניט באַשערט צו פֿילן
געבענטשטע רו, ווי קו אין פֿעלד — ווי ביימער אינעם וואַלד?
איך בין דער מייסטער פֿון נאַטור — נאָר אין דער נאַכט דער שטילער,
וואָלט וועלן אויסרעוועון פֿון פֿאָלק מיינס איך דאָס גרויס געוואַלד.

איך בין מקנא דעם אַרום; ווי פֿרידלעך איז דאָס גלעקל
פֿון בראָדזשענדיקער קו — דעם שומר איבער לאַנגער נאַכט.
די וועלט — מיין פּייניקער, זי הערט ניט אויף מיך וועקן, שרעקן,
זי פֿילט מיך אָן מיט אויפֿרייס־שטאָף, וואָס קראַכט אין מיר און קראַכט.

אין אַלטן וואַלד

צו מיר געהערט דער אַלטער וואַלד און זיין פאַרמעג.
נאָר ווען איך בין צו אים אַריין אַמאָל,
האָט אומגעריכט אַ פחד מיך אַרומגענומען.

אַ שטעל געטאָן דעם פוס אויף ווילדן באָדן
און שוין בין איך געווען צעשיידט פון וועלט און מענטש!
איך בין באַהערשט געוואָרן פון אַן אויפגעלייזטער רו,
וואו יעדער בוים געטראָגן האָט אויף זיך אַ סוד,
אַ בוים — אַ סוד, און ביימער אָן אַ שיר,
געברידערט, אייניק, שטום און שטייף.
דאָס שווייגן שטייגט. דער קלענסטער שאָרך
הילכט אָפּ ווי שרויט. געהער ווערט אָנגעשפיצט.
דו קוקסט זיך אום — ס׳איז גאָרניט ניט געשען;
אַ לעבלאָז צווייגל האָט געטאָן אַ פאַל אַראָפּ;
אַ פלאַטער פון אַ פויגל אינעם רוים;
אַ ווינטל האָט אַ וויי געטאָן — קיצל, קיצל . . .
און אויסגעפּעטשלט האָבן בלעטער באַלד טרעוואָגע!

ס׳איז קיל, ס׳איז פריש, דער אַראָמאַט באַרוישט,
דער גאַנג באַצווינגט, עס לאָקט דער שפּאַן פאַראויס,
נאָר ס׳פויקט אין אויער שווייגנדער אַרום.
ביסט פריי, ס׳איז דיינער יעדער ווילדער שטעג,
דאָך פילסטו זיך געפאַנגען אינעם אַלטן וואַלד.
דו גיסט זיך מיטאַמאָל אַ כאַפּ און שטעלסט זיך אָפּ,
דו זאָגסט: איך בין דער מייסטער דאָך פון אָט־דעם וואַלד.
פאַר וועמען האָב איך מורא דאָ? איך בין דער האַר.

מיין שטאָם האָט ניט געשפּאַנט דאָ פריער,
אויף דזשאַנגל־ערד פון רעווענדיקער חיה.

דער ווייכער מאָך, די פּעכער־פּערנעס,
די וויקלענדיקע וואָרצלען און ריזל פון אַ קוועלכל —
זיי זיינען טרייע עדות פון די סודות,
וואָס דורות האָבן אינעם וואַלד געלאָזן.

איך שפּאַן און שפּאַן און בין דאָ איינער
צווישן פרעמדן מין, אינעם ווילדן וואַלד.
דער הירש וועט אויסשטאַרן די מילדע אויגן,
דער רויטער פוקס, די ווילדקאַץ און די שלאַנגען —
זיי וועלן דאָך באַהאַלטן זיך פון מיר.
עס שלאָפט דער בער, דער אָדלער איז אַנטרונען.
איך האָב פאַר קיינעם מער קיין מורא ניט.
עס שרעקט מיך בלויז די שטומעניש, די שווייגעניש, די רו.
איך וויל אַרויס פון דאַנען גיכער, גיכער.
איך קאָן די שטילקייט ניט פאַרטראָגן מער.
די ביימער וויסן אַזוי פיל און שטומען,
עס סודעט אונטער מיר די ערד זיך.
און איך — איך בין אַ פרעמדער דאָ,
וואו לופט איז לינד און לויטער, אויסגעצוואָגן, ציכטיק —
אין אַלטן וואַלד, פון וועלכן איך בין מייסטער.

באַרג אַרויף

.1

איך בין פון בערג אַרומגערינגלט
און כ׳ווער אַליין אַזוי ווי זיי.
די נידער וועט מיך ניט באַצווינגען,
מיין גלייכן איז דער רוים;
אויף בערג, דאָרט בליט מיין טרוים,
דאָרט פעדערט זיך דער בייט —
כ׳האָב ליב דעם אָטעם פון דער ווייט.

גאַנץ פרי בין איך מיר אויפגעשטאַנען,
עס האָט מיך אויפגעוועקט דער פויגל-מין;
געפינקלט האָבן גרינע לאָנען,
גערייצט מיט מיר זיך האָט די בין.
נאָר בערג, די בערג מיינע, ניטאָ מער.
וואו זיינען זיי אַהינגעקומען?
אַרום איז נעפּל-ים,
אַרום איז גרויער שוים . . .
די בערג, מיין טרוים,
ווער האָט אַוועקגענומען?
די לופט באַדראָען,
די סטאַיעס קראָען,
זיי קריגן זיך און שרייען,
זיי מיינען ס׳איז פון בערג שוין די לויה.

.2

איך שטיי אַזוי פאַרגאַפט און זע:
דער ווייסער תהום זיך שפּאַלט
אַלץ מער.

עס פֿאַלט
אַוועק אַ וואַנט;
אַ גרוי געוואַנט
פֿאַרשווינדט.
לייכט און לינד
אַנטפּלעקט זיך באַרג,
זיכער, שטאַרק.
צוערשט אַ קאָפּ, אַ פּויסט,
אַן אַקסל בלויז,
נאָר שוין איז אויס
מיט גרויען תהום, מיט שוים.
עס טורעמט זיך אין רוים
דער באַרג, מיין טרוים.

.3

זיי בייטן זיך און בייטן,
די בערג, אין אַלע צייטן;
אין האָריזאָנט זיך טויכן
די קעפּ די הויכע.

די בערג — אָט ווערן זייערע ראַנדן בלויער,
אָט טוקן זיי זיך אין דעם טונקעלן גרין;
זיי ווייסן ניט פֿון בענקענדיקן טרויער,
דאָך טרוימען זיי גאָר צאַרט און דין.

די בערג באַהעפֿטן זיך מיט הימלען פֿעסטע,
נאָר שטענדיק בלייבן זיי אַליין.
ווער וויל זיך דען מיט זיי פֿאַרמעסטן?
דאָך שטעקט אַ קנאה צו דעם פֿעלזן־שטיין.

בערג

עס טאַנצן אייביקע הקפות
אויף בערג די שאָטנס פון דער צייט.
זיי מיינען, אַז פון בערג דער סוף איז,
און שפּעטן חוצפּהדיק, פאַרשייט.

נאָר בערג — זיי קייכן פון געלעכטער.
עס אַרט זיי ניט פון טויט דער גלעט.
די יאָרן זיינען פּרואוו־שטיין עכטער,
ניטאָ פאַר זיי קיין פרי, קיין שפּעט.

איך בין פון בערג אַרומגערינגלט.
ניט צוימען זיינען זיי און ווענט.
עס ווערט מיט זיי מיר לייכטער, גרינגער,
ווי ס׳וואָלטן קרובים זיך דערקענט.

איך לערן זיך פון זיי די חכמה
צו קלעטערן אויף לעבנס־וועג.
עס ווערט אויך קלאָרער שוין דער תוך מיר
פון מיינע מאָרגנדיקע טעג.

הײַנט

כ׳האָב הײַנט געהערט געפלאַטער פון געפלאָגטע פליגלען
אין שוועבל־שטויב, און שטיקענדיקע רויכן.
פאַרשלאָסן האָב איך יעדע טיר אויף זיבן ריגלען,
פון וועגט אַראָפּגענומען דראָענדיקע שפּיגלען, —
ס׳האָט טויט אַראָפּגענידערט פון די הויכן.

אַרויסגעכליפּעט האָט פון מיר געוויין פון אָבות;
פאַר זיך אַליין האָב איך זיך שטאַרק דערשראָקן.
ווער האָט גערייצט זיך און געטריבן דאָ קאַטאָוועס?
איז דאָס געווען דער אַלטער לץ, דער מלאך־המות,
וואָס האָט צעקאַרבט מיך פּלוצלינג, ווי אַ זקן?

איך האָב געוועלט זיך, ווי אין שלאַכט דער בראַווער קריגער,
ווען ס׳האָט דער שונא מיך געוואָלט אַנטשטומען.
ער האָט די פרייע דורכגאַנגען פאַרצאַמט, פאַרזיגלט;
געשפּילט אין קאַץ־און־מויז, געחוזקט און געקליגלט,
געמיינט, עס איז דער סוף שוין אָנגעקומען.

איך האָב געזען: איך בין אויף אַלע פיר געקראָכן;
פון שאַנד דער קאָפּ אַלץ טיפער איז געזונקען;
דער באָדן אונטער מיר — אין זומפּן און אין מאָכן.
איך האָב געפרעגט: איז דאָס דער תוך פון אַלע תוכן?
פאַרלעשן זיך אין מיר די לעצטע פונקען?

די גרעזלעך איבער קברים האָבן מיר געוויזן
דעם וועג אַרויף, דעם שייד־וועג פון דער נידער;

די ביימער אינעם וואַלד, ווי זיגנדיקע שפּיזן;
די שפּיצן פון די בערג, ווי וואַכנדיקע ריזן;
דאָס קלענסטע פייגעלע זינגט ליבעס-לידער.

כ׳האָב היינט געהערט געפּלאַטער פון באַפרייטע פליגל:
זיי האָבן מיך גערופן צו די הויכן.
כ׳האָב אַלע קלאָג-לידער אין זיך אַליין פאַרזיגלט,
מיט קאָפּ געהויבענעם אַריינגעקוקט אין שפּיגל.
עס האָט געקוואַלט אין מיר מיט פרישע כוחות.

די בערג

די טונקל-גרינע בערג, מיט וואַלד באַקרוינטע, —
זיי זיינען צויבער-ליד פון אונדזער ערד.
צו שפּיגלען זיך אין זייער שיינקייט ווערט
ניט מיד דאָס וואַכע אויג, וואָס ווערט דערשטוינטער
פון וואונדער, וואָס זיך מערט.

צעלייגט אין האָריזאָנט זיך מאַיעסטעטיש
האָבן זיי ווי שיצער פון געפאַר.
ניט איבערטרעטן וועט דער גרויער צער
די אָנגעשפּיצטע בערג, די בערג, די רעטער,
וואָס זיינען איינגעשפּאַרט.

די בערג — אָט זיינען רונדיק זיי און ברוסטיק,
אָט שטרעקן זיי די פולע אָרעמס אויס,
כאָטש נעם און טוליע זיך צו זייער שויס.
אָט זיינען ספינקיש זיי און אָט גאָר גלוסטיק, —
נאָר אייביק אויפגעברויזט.

די בערג זיך האָבן רחבותדיק צעשטאַפּלט,
געפלאָכטן אָרעמס שטייף פון ראַנד צו ראַנד.
די בערג, דאָס איז פון פרייהייט אַ פאַרבאַנד;
זיי זיינען ערדס פאַרחלומטע שוואַרצאַפּלען,
די פויסט אויף גבורס האַנט.

ניט בלויז דער וואונדער-שפּיל פון ליכט און שאָטן,
ניט בלויז דער צויבערער פון יעדן בייט,
וואָס ווייזט די שיינקייט זיינע נאָר פון ווייט, —
די בערג, פון זיי האָט „בראשית" אויסגעקנאָטן
אַ מאָנומענט פון צייט.

וואָס מיינט דער גרינער באַרג פאַר דיינע אויגן?
דו לערן זיך צו זיין אַזוי ווי ער:
אַ צויבערער, אַ שטאַפּלדיקער ווער;
פאַר קיין געפאַר פון צייט זיך ניט געבויגן, —
זיי שוואַרצאַפּל פון ערד.

אַן ענטפער

וואָס וועלן ענטפערן די בערג אויף מיינע קשיות?
צו זיי מען וועגדט זיך דאָך פון אייביק אָן.
איך בליק אַרויף אַהין און בעט און מאָן:
שוין צייט זיי זאָלן אָרעם האַרץ מיינס איבעררײַשן.

אויף זיי געפעלזיקט האָט זיך ליכטיקייט פון גלויבן.
עס האָבן מיינע אבות זיך געווענדט
צו זיי, ווען ס'האָט דער באָדן שוין געברענט,
ווען ס'האָט מיט האָב-און-גוטס צעטיילט זיך שוין דער רויבער.

די בערג זיי נעמען זיך ניט איבער מיט די הויכן,
נאָר שוואַרצע זיילן הייבן זיך פון טאָל,
וואו ס'טורעמט חוצפהדיק די שטאָט פון שטאָל,
וואָס וויל פאַרמעסטן זיך מיט שווייגער-בערג אין כחות.

די שטאָט פויקט אויס איר מאַכט, איר גאווהדיקע גבורה.
זי מיינט, זי האָט דערגרייכט דעם אויבנאָן;
זי זיצט זיך, ווי אַ קיסר, אויפן טראָן,
און זידלט זיך, ווי אַ געשטופלטע ארורה.

די בערג, די שטומע שומרים, שלאָפן ניט און דרימלען —
און ווען עס הייבן זיך צו זיי די הענט
פון שטאָט, ווי שאָטנדיקע טורמע-ווענט, —
דאַן דראָען בערג מיט זייערע פויסטן צו די הימלען.

וואָס וועלן זיי מיר ענטפערן אַצינד, די הויכן?
ווען אונטן, אינעם טאָל, עס רעוועט שטאָט
און מענטש ווערט, ווי אַ וואָרעם, אויסגעראָט
און צו די בערג דערגרייכן שוין די שוואַרצע וואָלקנס רויכן?

סעפטעמבער

(סאָנעט)

אין הייסער זון — אַ קרעפטיקייט פון דויער;
זי קושט דיר אוים דעם נאַקן און די געמבע,
נאָר אין איר שאָטן — קאַלטער ציטער לויערט.
עס ווייסט דאָס גראָז, עס ווייסן שטאָלצע דעמבעס
דעם סוד פון די פאַרנאַכטן פראָסטיק בלויע.
צופרידן, זאַט און פריי קומט אָן סעפטעמבער.

אויף הויכלאַנד האָט דער וואַלד זיך דין פאַרנעפּלט;
עס ברוינען זיך, ווי לעקעכער, די גראָזן.
באַטעפּיכט איז דער סאָד מיט רויטע עפּל;
עס שפּרינגען שלינג און שלאַנג אַרום די האָזן.

דו קומסט צוריק, מיט זומער אָנגעלאָדן.
סעפּטעמבער איז אין בלוט, אין פולע אויגן.
די יאָרן דיינע — ברכהדיקער באָדן;
עס קרוינט זיך אויפן קאָפּ אַ רעגנבויגן . . .

רעגנס אין די בערג

צוערשט — אַראָפּ די גדולה:
די סטאַרטשנדיקע גרינע אַקסלען,
די גיגאַנטישע.
אַ גרויער תהום,
אַ נעפּל נישטיקייט.
הימל, באַרג איז איינס.

די וואָלקנס — פלאַצנדיקע זעק.
עס האָט אַ שאָט געטאָן
מיט שטערן שטויב.
און שוין:
דער באַרג איז ווידער באַרג;
מעכטיק־מראהדיק
אַקעגן הינטערגרונט פון נאַריש גרוי.

סטרונעס צופּן מאָנאָטאָן,
גיך און גיכער, מאָנאָטאָנער.
רינוועס רעגנס ריזלען,
אָדערן די הויט פון באַרג.
לוזשעס נעמען זיך אַרום,
ריטשקעס ראַיען זיך,
רויטע קאַלינעס צונטערן,
פורפור יאַגעדעס זיך בלויען,
בלויע יאַגעדעס זיך שוואַרצן,
פעלזן גלאַטע גלאַנצן.

אין וואַלד, ווי אַ זשוזשען פון מיליאָסן פליגן.
דאָס רעגנט דער רעגן אָן
די פּאָפּנדיקע וויסטעניש פון באַרג;
נאָדלט, מאַסאַזשירט,
טאָרעט טיף און טיפער.

נאָר ס׳הייבט זיך אָן גאַלאָפּ אַראָפּ פון גאָסן,
וואָס מאַכן פּליטה,
אין שמאָלע שרענגעס,
אין זיג־זאַג זאָנעס,
צו טאָלן תהומען,
צו פולע פלאַכן,
צו זיגער טייכן.

דער באַרג באַרשט אָפּ פון זיך,
די אויסשפּירער, די שנעקעס,
די נעבעכדיקע ניאַנקעס,
די רינענדיקע רעגנס.

פאַרנאַכט אין די בערג

שרעק האָט מיך געיאָגט און כ׳בין דערלאָפן
און אַרויפגעקראָכן אויפן קאַרק
פון אַ גרינעם קוטשעראַוון באַרג
און געמיינט: דער סוף פון אַלע סופן.

נאָר ס׳האָט שטילקייט מיך אַרומגענומען.
מיט אַ פויסט געדראָט האָט ווילדער וואַלד
און צעלאַכט זיך, ווי אַ חבר, באַלד
און דערפרייט זיך גיריק מיט מיין קומען.

ערד האָט אויסגעשפּרייט די אָרעמס רונדע,
הימל האָט די רחבות׳ן אַנטפּלעקט;
ביידע האָבן אויסגעלאַכט מיין שרעק
און אַנטדעקט גאָר וואונדער איבער וואונדער.

שוואַרצער שאָטן גרינעם באַרג פאַרשלייערט,
קילקייט שלייכט זיך פון דער וואַר׳מער ערד.
שטילקייט שפּיצט דאָס אויער אָן און הערט:
ס׳קומט אַרויף פאַרנאַכט, ווי מידער גייער.

און אַ פייגעלע דעם רוים פאַרזיכערט,
זינגענדיק זיין שלום-שלוה ליד,
ווי דער אָנזאָג פון אַ וואַך וואָס היט,
ווי אַ כישוף-מעשהלע פון ביכער.

„דאָס איז ניט דער סוף פון אַלע סופן",
האָב איך פון מיין שרעק זיך אויסגעלאַכט;
און גערעדט האָב איך מיט נייער שפּראַך,
ווי ס׳וואָלט יעדע טיר געווען דאָ אָפן.

ס׳האָבן פחד שוין פון מיר פאַרטריבן:
גרינער טאָל מיט שפּעדיק פאַרזיי;
זיסער אַראָמאַט פון פרישן היי
און דער וואַלד אויף באַרג אַקעגנאיבער.
און עס ווערט אין מיר דאָ אויפגעגאַנגען,
ווי אויף זוניק זומערדיקן פעלד,
ווי דאָס גאָלדן ליכט וואָס שטראַלט, באַהעלט,
ווי די הויכע, שטאָלצע שטייפע זאַנגען —

ווערט אין מיר דאָ ראַשיק אויפגעגאַנגען
בלי פון נייעם מענטש, פון פרוכט דער בלי.
כ׳האָב זיך פלוצלינג איינגעבירגערט הי;
ס׳האָבן זיך צערייצט אין מיר פאַרלאַנגען —

ווידער שטייגן, ווידער זיך באַהעפטן
מיט דעם קערנדיקן לעבנס שטאָם;
זויגן פון דער ערד, דער גוטער אַם,
אַלע טיפע, שפּרודלדיקע קרעפטן.

כ׳בין אַ טייל, אַ שפּיץ פון באַרג דעם גרינעם,
ווי כ׳וואָלט דאָ געווען פון אייביק אָן,
ווי געגעבן כ׳וואָלט אַ נייעם טאָן,
ווי געקומען כ׳וואָלט זיך דאָ געפינען.

נאַכט האָט זיך גענענטערט און געוויקלט,
רו האָט מיך באַרואיקט און באַפרייט;
ס׳אַרט מיך ניט וואָס שווארצער פויגל שרייט,
ס׳דוכט זיך מיר, ער ציקלט זיך און ציקלט.

און אַנטרונען זיינען מיינע זאָרגן,
אויסגערונען איז אין מיר געפּלאָג;
קוואַלנדיקע כוחות איך פאַרמאָג.
ס׳שטראַלט אַרוים פון בליק דער העלער מאָרגן.

פֿאַרטאָג

אַ פֿויגל האָט צעזונגען זיך מיט האַסט, —
איין איינציק קולכל טראָגט די גרויסע לאַסט.
נאָר באַלד צוהילף אים קומט פֿון יעדער זייט,
פֿון דאָ און דאָרט, אַ פֿויגל־כאָר פֿאַרשייט.

פֿאַר דיינע אויגן קומט דאָ עפּעס פֿאָר.
אַלץ שטאַרקער ווערט די פֿרייד פֿון פֿייגל־כאָר.
עס גלאַנצט פֿון גרינקייט קוטשעראַווער וואַלד,
פֿון הינטער באַרג די זון האָט זיך צעשטראַלט.

עס פֿיבערט פֿון דער טיף אַרוים די ערד,
מען סודעט זיך גאָר פֿריידיק און עס ווערט
אַרויסגעבראַכט אין לופֿט אַ רוף אַזאַ,
וואָס ווערט פֿאַרהילכט אין אַ „הוראַ! הוראַ!״
ווי ס׳וואָלט געוואַרט אַ וועלט מיט אומגעדולד
באַפֿרייט צו ווערן פֿון אַ שוואַרצער שולד.

און אויסגעוועפּט עס זיינען שרעק און גרויל.
מען גיט זיך „שלום״. אַי, ס׳איז גוט און וואויל.
אַי, לאָמיר זינגען הילכיקער דאָס ליד
פֿון ליכטיקן באַגין, וואָס לעבן גיט.
און מיך אַריינגענומען אין דער מיט,
און ס׳זינגט פֿון פֿרייד אַ ליד דער „איכה״־ייִד.

עס קריכן ווערימלעך אַרויף, אַראָפּ,
עס יאָגן מערעשקעס, ווי אין גאַלאָפּ.
עס דוכט זיך, אַז ס׳באַוועגט זיך אויף די ערד,
פֿאַר אַלץ איז דאָ אַן אָרט און אַלץ געהערט.
און איך — איך שטיי פֿאַרוואונדערט און פֿאַרגאַפֿט,
עס ווערט מיר קלאָר: איך האָב אויף ערד אַ האַפֿט.

איך בין אַ יש, מיין דאָ זיין האָט אַ זין.
ניט סוף, נאָר כ׳בין אַ טייל פֿון דעם באַגין.
עס האָט קאַיאָר פֿאַר מיר אַנטפּלעקט דעם סוד:
איך טאַנץ אין ראָד פֿון לעבנס־קאַראַהאָד.

דעלפינען

עס בליען די דעלפינען
אין דרויסן, ביי מיין פענצטער;
אויף שטענגלעך אויף דינע,
די בלימעלעך די שענסטע.

ווי גלעקעלעך ווי בלויע,
מיט צינגלעך שוואַרץ-באַזוימטע,
אין טעג אין כמורנע-גרויע,
זיי שטייען שטיל פאַרטרוימטע.

אַ גאַנצן טאָג עס פליען
די שמעטערלינגען, בינען —
דעם זיסן זאַפט זיי ציען
אַרויס פון די דעלפינען.

פאַרנאַכט, ווען כ'זיץ פאַרמאַטערט
און בליק אַרויס פון פענצטער,
פאַר אויג עס גיט אַ פלאַטער
זשום-פייגעלע דאָס קלענסטע —

צעקושט זיך און געזעגנט
מיט שייניקע דעלפינען.
ווען ס'שוואַרצן זיך די וועגן
מען קאָן זייער בלוי געפינען.

ווען ס'רייטן אָן די שטורעמס
און ביימער ווייען, ברומען
און ס'ציטערן די טורעמס —
עס שמייכלען מיינע בלומען.

זיי טוען מיר פאַרטרויען
די טרוימען וואָס זיי שפינען, —
די פריינט מיינע, די בלויע,
די פרישינקע דעלפינען.